

Sosiobiologi og feminisme

– nødvendigvis et motsetningsforhold?

Hanno Sandvik

Sosiobiologi møtes med skepsis i svært mange kretser. Alt fra representanter for miljøbevegelsen (f.eks. Broom 1998), den partipolitiske venstresiden (f.eks. Lewontin 1977) til kvinnebevegelsen (f.eks. Nordal 1998) har ytret seg mildt sagt kritisk til denne vitenskapen (eller pseudovitenskapen, skal vi tro noen av kritikerne). Og kritikken kom ikke bare fra helt utenforstående – de tre siterte er faktisk biologer.

Dette innlegget er ikke noe forsøk på å renvaske sosiobiologien fra samtlige anklager, men på å forklare hva sosiobiologi dreier seg om. Mange, for ikke å si de fleste av ankepunktene retter seg i mine øyne mot en konstruert fiende. Å innse dette burde alle være tjent med, såvel motstandere som tilhengere av sosiobiologien – for de førstnevnte fordi man da kan konsentrere seg om reelle trusler (mot miljøet, likestilling osv.), og for de sistnevnte fordi man kan konsentrere seg om faglig begrunnet kritikk (som alltid er av det gode og forutsetningen for vitenskapelige fremskritt).

Temaet “sosiobiologi <—> feminisme” har tre fasetter:

- Hva er sosiobiologi?
- Har sosiobiologi noe å bidra med når det gjelder samfunnsspørsmål generelt og kvinnesaken spesielt?
- Har feminisme noe å bidra med når det gjelder sosiobiologien?

Av didaktiske årsaker skal jeg snu på rekkefølgen og gå løs på det andre spørsmålet først. Så tar jeg opp det første og det tredje og avslutter med en diskusjon.

Sosiobiologiens betydning for samfunnsspørsmål

Forholdet kan oppsummeres på følgende måte:

1	Samfunnsvalg bygger på normative utsagn
2	Normative utsagn kan ikke avledes av faktiske
3	Naturvitenskap leverer faktiske utsagn
4	Sosiobiologi er en naturvitenskap
1 og 2 og 3 og 4	Samfunnsvalg kan ikke avledes av sosiobiologiske resultater

For å ta ett utsagn av gangen:

- Samfunnsvalg dreier seg om hvordan man *vil* at samfunnet skal se ut. Selv om man alltid må ta utgangspunkt i hvordan samfunnet *faktisk* ser ut, er det ikke dette valgene handler om.
- Den såkalte *er/bør-dikotomien* ble oppdaget av David Hume for over 250 år siden (1740), og ingen, verken biologisk eller annen oppdagelse, har kunnet avkrefte den så langt.
- Naturvitenskap – til forskjell fra f.eks. normativ etikk – forsker på hvordan ting *er*, ikke på hvordan de *bør* være.
- Det punktet som til min overraskelse møtte mest skepsis da jeg holdt foredraget mitt, er det siste: om sosiobiologi virkelig er en naturvitenskap. Jeg hadde nærmest tatt det som en selvfølge, noe det altså ikke er. At så likevel er tilfellet, burde gå frem av avsnittet “Hva sosiobiologi (ikke) er”.

Setter man et logisk OG mellom disse fire utsagnene, får man utsagnet *at sosiobiologi faktisk ikke har noe å bidra med når det gjelder valgene våre*. Dette er mitt mest sentrale budskap, hvor trivielt det enn måtte virke ved første øyekast. Jeg er overbevist om at det absolutte flertallet av alle misforståelser rundt sosiobiologien – jeg kan godt strekke meg til å si: av både motstandere, tilhengere og utøvere – kommer av at den nevnte konklusjonen ble ignorert, bevisst eller ubevisst.

Sosiobiologi kan, som andre vitenskaper, potensielt bidra med synspunkter om hvordan vi best oppnår en gitt samfunnsendring. Men den kan som sagt ikke fortelle oss *om* og *i hvilken retning* vi bør endre samfunnet. Selv om jeg synes at det er et veldig interessant spørsmål hvor denne misforståelsen kommer fra, skal jeg overlate dette til en vitenskaps-historiker eller -sosiolog.

Hva sosiobiologi (ikke) er

Jeg begynner med noen definisjoner, for så å se på de viktigste misforståelsene når det gjelder sosiobiologien.

- *Biologisme* er bestrebelsen for å tolke biologiske resultater som relevante for sosiale normer. Biologisme bygger dermed på, men følger ikke av biologiske resultater.
- *Darwinisme* brukes som betegnelse på Charles Darwins teori om at artene vi ser rundt oss er beslektet, at arter (følgelig) er foranderlige, og at endringer av og forskjellene mellom dem delvis kan forklares som tilpasninger til miljøene de lever i (Darwin 1859). Tilpasning skjer ved det naturlige utvalg, som betyr at de best tilpassede organismene i en art har den største sjansen for å etterlate seg mye avkom.
- *Nydarwinisme* er den moderne syntesen mellom darwinismen og det vi etter Darwins tid har lært om genetikk. Denne teorien har de siste 60 årene vært den rådende forklaringen på hvorfor og hvordan evolusjon foregår, og er som sådan per i dag fundamentet for det meste innen biologien.
- *Sosialdarwinisme* var en strømning på slutten av 1800-tallet som prøvde å rettferdiggjøre “den sterkestes rett” som normativ regel i samfunnet. Sosialdarwinismen er uforenlig med både Darwins opprinnelige teori, nydarwinismen og (som alle andre former for biologisme) er/bør-dikotomien.
- *Sosiobiologi* er den grenen av biologi som forsker på dyrs sosiale atferd. Atferdsmønstre forklares i denne sammenheng som evolusjonære tilpasninger til miljøene dyrene lever i. Sosiobiologi bygger som sådan på nydarwinismen og har, bortsett fra de fire første bokstavene, ingenting med sosialdarwinisme å gjøre.

Med bakgrunn i disse begrepsavklaringer viser det seg at de fleste feiltolkninger av sosiobiologien faktisk ikke har mye med sosiobiologiens spesifikke forskningsprogram å gjøre, men er mer generelle misforståelser av hva evolusjonsbiologi dreier seg om. I det følgende skal jeg derfor forklare noen av de mest misforståtte konseptene i evolusjonsbiologien.

Hva er en forskjell?

Det som ofte trekkes frem av sosiobiologiske resultater er forklaringen av forskjeller. Sosiobiologi handler ikke egentlig om forskjeller. Det kan være like spennende å forklare et atferdsmønster som man uten unntak finner hos alle individer innen en art som å forklare hvorfor noen individer oppfører seg annerledes enn andre. Men i menneskelig sammenheng fokuseres det altså ofte på påståtte forskjeller mellom kjønnene. Jeg har flere ganger sett at slike forklaringer ble imøtegått med utsagn som: “Men jeg kjenner faktisk en kvinne som er veldig flink i matematikk, ergo stemmer det ikke at bare menn kan regne.” Selvfølgelig ikke! Ingen biolog ville ha påstått et slikt enten/eller-forhold. Det biologer – og for så vidt de fleste andre vitenskapsfolk – mener når de snakker om forskjeller, er at *gjennomsnittene* for to grupper avviker fra hverandre, ikke at avviket er absolutt. Figur 1 illustrerer dette: Når det sies at “menn er ...ere enn

Fig. 1a

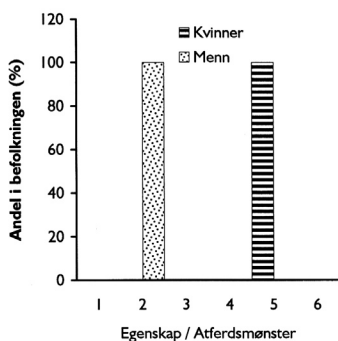
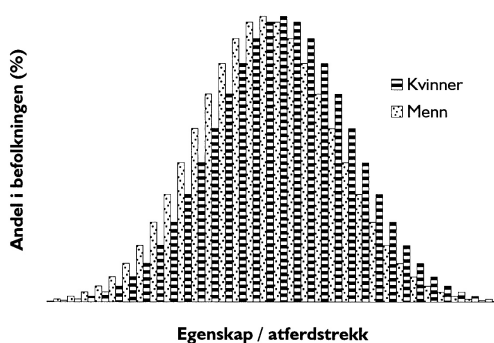

Fig. 1b

Figur 1: Hva som ikke menes (a) og hva som menes (b) med “forskjell mellom kvinner og menn”.

kvinner” (smartere, teitere, kåtere, treigere, hva som helst), så menes det ikke at *alle* menn er ...ere enn *alle* kvinner (fig. 1a). Nesten utelukkende menes det forhold som vist i figur 1b: Innen begge kjønn finner man en spredning av egenskaper (i dette eksemplet en normalfordeling) som overlapper. At gjennomsnittene for begge kjønn er forskjellig trenger ikke en gang å bety at forskjellen mellom kjønnene er større enn forskjellene innen kjønnene. Selv om både menn og kvinner kan oppnå hver eneste verdi langs “egenskaps”-aksen, så gjør de det med ulike sannsynligheter. Det er dette som menes med forskjell, ikke at noen av verdiene er uoppnåelig for ett av kjønnene.

Hva er et “gen for noe”?

Ofte kan man lese om “gener for utroskap” eller “gener for barnepass” eller til og med “gener for databransjen”. Noe man kan få inntrykk av er at dette refererer til oppdagelsen av ett spesifikt gen som gjør at dens bærer nødvendigvis blir utro, flink til å passe barn eller til å hanskes med datamaskiner. Men det er ikke det det betyr. For en evolusjonsbiolog er et “gen for noe”

- ikke nødvendigvis ett gen, men mest sannsynlig flere,
- ikke nødvendigvis lokalisert på et konkret kromosom av en genetiker, men rett og slett postulert av en evolusjonsbiolog,
- aldri den eneste, men bare en medvirkende årsak til den nevnte egen-skapen.

“Gen for XYZ” er altså egentlig en forkortelse for “ett eller mest sannsynlig flere gener hvis posisjon man ikke kjenner og ikke er ute etter å finne ut som, ved siden av å påvirke alt mulig annet, øker sannsynligheten for at XYZ under visse betingelser utvikles.”

Gendeterminisme?

Noe som har å gjøre med betydningen av “gen for noe”, er forestillingen om genetisk determinisme. Som det ble sagt i seminarserien: “Det vi er redde for er den biologiske determinismen.” Ofte blir ikke denne redselen gjort eksplisitt men den ligger til grunn for mye av den negative omtalen sosiobiologien har måttet tåle. Den gode “ny”heten er: Da er det ingen-

ting å være redd for, for de færreste biologer er determinister, og ingen er gendeterminister.

Selv om spørsmålet om atferd bestemmes av “arv eller miljø” har blitt heftig diskutert i noen fora, har dette aldri vært en relevant spørsmålsstilling for biologer. Biologer har aldri tvilt på at både arv og miljø¹ påvirker alt som er av egenskaper, inkludert atferdstrekk. Også dette er derfor blant spørsmålene som jeg gjerne ville ha stilt en vitenskapshistoriker: Hvor kommer ideen fra at det skal være enten arv eller miljø som bestemmer atferd? Å lete blant biologer er bortkastet tid. Biologer har til alle tider vært klar over miljøets betydning for variasjoner i organismers egenskaper. I nesten hundre år har man til og med hatt et navn for denne dualismen: *reaksjonsnorm* (Woltereck 1909). Figur 2 illustrerer dette: Gendeterminisme ville innebære at et gitt gen forårsaker den samme egenskapen uansett miljø (fig. 2a). Realiteten er imidlertid at alle egenskaper er avhengig av miljøet, og at denne avhengigheten (nettopp reaksjonsnormen) kan variere mellom forskjellige gener (fig. 2b). Hvert gen kan føre til forskjellige utpregelser av egenskapen; en gitt utpregelse

Fig. 2a

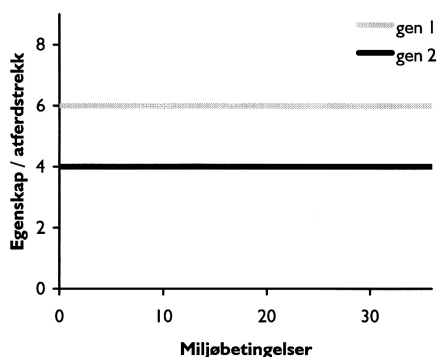
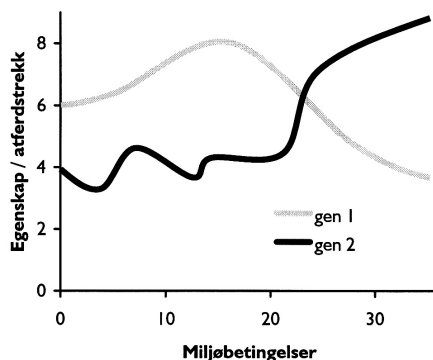

Fig. 2b

Figur 2: Gener eller miljø? Effekten av gener på egenskaper i avhengighet av miljøbetingelsene kalles for reaksjonsnorm. I et egenskaps–miljø-diagram blir slike reaksjonsnormer synlige som linjer. Figuren viser to gendeterministiske (a) og to mer realistiske (b) reaksjonsnormer. (Tallene er vilkårlig valgt.)

¹ Biologien inkluderer bl.a. kultur i miljø og har dermed, hvis jeg har forstått det rett, et litt videre ”miljø”-begrep enn samfunnsfagene.

av egenskapen kan ofte også være resultatet av forskjellige gener (i fig. 2b kan alle egenskaper mellom ca. “3” og “8” oppnås med begge gener); og to geners effekt kan til og med være motsatt i forskjellige miljøer (i fig. 2b synlig fordi genenes reaksjonsnormer krysser hverandre).

Dette gjelder for alle egenskaper hos alle organismer. Selv om altså gendeterminisme er en tankekonstruksjon uten fotfeste i virkeligheten, kan man fortsatt oppfatte figur 2 som uttrykk for determinisme: Gitt det miljøet man befinner seg i og de genene man bærer, er det likevel forutbestemt hvilke egenskaper man får. Når det gjelder atferdstrekk (som delgruppe av overbegrepet “egenskaper”) og arten mennesket (som delgruppe av overbegrepet “organismer”), kommer imidlertid én dimensjon til: bevisstheten. Ingen meg bekjent biolog trekker i tvil at mennesket har bevissthet, og at denne kan brukes for å styre atferd. Dermed har vi tre måter å påvirke vår atferd: ved å forflytte oss langs miljøaksen (vi kan oppsøke visse miljøer), ved å endre miljøet, og ved å bruke bevisstheten vår til å “bevege oss bort fra reaksjonsnormen”.

Av samme grunn er ikke sosiobiologi noen samfunnsvitenskap: (Sosio)biologiske analyser av menneskelige samfunn er for “grovkornete” til å forklare samfunnsstruktur. Sosiobiologi kan forklare et utbredt atferdsmønster (eller fravær av et sådant, f.eks. tabuer) *gitt en spesifikk samfunnsstruktur* (dette tilsvarer reaksjonsnormen). Sosiobiologi kan også *bidra* til en forklaring av hvorfor en gitt samfunnsstruktur har kunnet oppstå ved å belyse menneskenes drifter og behov. Men en slik forklaring kan aldri være fullgod fordi kulturelle forhold alltid er med på å påvirke atferd, og kulturelle forhold (som en gruppe faktorer som fører til avvik fra reaksjonsnormen) ligger utenfor biologiens kompetanseområde.

Hva er “egoistiske gener”?

Jeg har i flere forsamlinger lagt merke til at bare å nevne navnet Richard Dawkins eller teorien hans om egoistiske gener, kan fort få stemningen til å koke over. Det tok litt tid for meg, som hadde hatt stor glede av å lese boken med samme tittel (Dawkins 1989), å skjønne disse negative emosjonene. Jeg begynte å forstå bakgrunnen etter å ha lest Mary Midgleys oppgjør med Dawkins’ teori, eller rettere sagt med hennes karikatur

av denne (Midgley 1979). Derfor skal jeg skynde meg å si hva “egoistiske gener” ikke er, før jeg nevner Dawkins flere ganger. Et “egoistisk gen” er

- *ikke* et “stykke DNA med selvsentrerte følelser”,
- *ikke* et “gen for egoisme” (ikke en gang i ovennevnte betydning),
- men et “gen hvis kopier føres videre til den neste generasjonen på bekostning av kopier av andre gener”.

Dermed er ikke Dawkins’ “egoistiske gener” noen ny teori, de er genperspektivet på nydarwinismen, eller, i Dawkins’ egne ord (1989: viii-ix): “The selfish gene theory is Darwin’s theory, expressed in a way that Darwin did not choose [... T]here are two ways of looking at natural selection, the gene’s angle and that of the individual. If properly understood they are equivalent; two views of the same truth.”

Så hva er i det hele tatt vitsen med å formulere nydarwinismen på denne nye måten hvis den er så kontroversiell? For det første hadde ikke Dawkins noen anelse om at boken ville komme til å vekke slike reaksjoner. Men hovedsaken er at dette nye perspektivet faktisk gir en bedre forståelse for hvorfor evolusjonen “gjør” som den gjør. Naturlig seleksjon er ikke alltid like lett å skjønne, og i mange tilfeller trenger man kompliserte matematiske ligninger for kunne forklare hvorfor f.eks. et gitt atferdsmønster har kunnet oppstå. Men dette gjelder individperspektivet på naturlig seleksjon. Genperspektivet unngår disse fellene på en elegant måte (Dawkins 1978). Det blir for langt å gi eksempler² med fullgode forklaringer her, men mange lesere av Dawkins’ bøker, i hvert fall biologene blant dem, har hatt stort utbytte av genperspektivet og kommet til nye innsikter.

Likevel kan man spørre seg om ikke Dawkins burde ha ordlagt seg annerledes. Det kan jeg godt bli med på. Bare det å ha brukt anførselstegn (“egoistisk” istedenfor egoistisk) hadde sikkert hjulpet en del. Men Dawkins er åpenbart for stolt til det: I sitt svar til Midgley skriver han f.eks. at han ikke bruker “egoistisk” som metafor, men i ordets betydning (Dawkins 1981a). Her kunne han godt ha innrømmet at han bruker “egoistisk” på en litt annen måte enn man gjør til daglig – selv om

² Jeg har nylig gitt noen eksempler på Klassekampens vitenskapsside (Sandvik 1998a).

han rent teoretisk har sitt på det tørre, for han definerer begrepene slik (Dawkins 1989: 4, uth. i orig.):

An entity [...] is said to be altruistic if it behaves in such a way as to increase another such entity's welfare at the expense of its own. Selfish behaviour has exactly the opposite effect. 'Welfare' is defined as 'chances of survival', even if the effect on actual life and death prospects is so small as to *seem* negligible.

Denne definisjonen er så vid at den omfatter både den dagligdagse *egoismen* og den genetiske "egoismen". Et annet ord enn egoisme hadde kanskje likevel vært mer illustrerende: Av og til omtaler han f.eks. gener som hensynsløse (ruthless). Dette attributtet – selv om det i mine ører virker enda mer aggressivt enn "egoistisk" – har i hvert fall den fordel at resultatet blir rett når man tolker det ordrett: Hva ellers skulle gener være enn hensynsløse? Som det stykke DNA de er, uten følelsesliv, evnen til å tenke eller gjøre noe som helst annet, er de selvfølgelig heller ikke i stand til å ta hensyn!

Evolusjonsstabile strategier

Et sentralt begrep i atferdsøkologien, som sosiobiologi er en del av, er *evolusjonsstabil strategi* (ESS). En ESS er et atferdsmønster hvis genetiske grunnlag ikke kan fortrenkes av genene for andre atferdsmønstre. Det viktige er at *bare atferdstrekk* (eller egenskaper generelt) *som ikke ødelegger for sine individers fruktbarhet, bevares i evolusjonen*. Alle andre vil bli silt ut gjennom det naturlige utvalg og forsvinne etter hvert. Det som blir igjen i det lange løp er ESSene. Dette er et faktum som følger av nydarwinismen, og er neppe det samme som å si at biologer "reduserer all atferd til reproduktiv atferd" (som det har blitt hevdet i et annet seminar i serien).

Det er også helt feil at fokuset i biologien har skiftet fra "overlevelse og reproduksjon og hele livsløpet" (et påstått kvinneperspektiv?) til å kun se på reproduksjon (det angivelige mannspektivet?) – eller at det holder på å skje et paradigmeskifte i motsatt retning. Overlevelse har aldri hatt noen evolusjonær betydning med mindre den resulterte i økt antall avkom. Et individ som lever dobbelt så lenge som sine artsfrender, men som ikke etterlater seg avkom, dør ut sammen med sitt atferdsmønster.

Sosiobiologiens problemer

Man kan nærmest få inntrykk av at noen feminister samler på navn av forskere som har uttalt seg kritisk mot sosiobiologi. Men slikt bidrar i hvert fall ikke til økt seriøsitet hvis 96 % av disse kritikkene faktisk enten dreier seg om metodologiske detaljer, mens de godtar sosiobiologiens teoretiske fundament, eller er fullstendig meningsløse. Mye av “kritikken” mot sosiobiologi får derfor velinformerte evolusjonsbiologer i beste fall til å trekke på smilebåndet – og i verste fall til å miste interessen for feminismen eller venstresiden (f.eks. Midgley 1979: gener har ingen emosjoner; Nordal 1998: farens gener havner også i døtrene; Mayr 1997: gener er ingen aktører)³. Dette betyr imidlertid ikke at (human) sosiobiologi er en forskningsgren uten problemer:

- Evolusjonære scenarier (dvs. det å finne på en “historie” som teoretisk kan gi evolusjonær mening) erstatter ikke testingen av slike hypoteser (man må m.a.o. kunne utelukke at andre faktorer enn tilpasning har vært viktige; Gould og Lewontin 1979).
- Spesifikke biologiske problemer med vår art kommer i tillegg: Mennesket har en høy generasjonslengde (som gjør oss uegnet for labeksperimenter), har få nært beslektede arter (som man kunne bruke i komparative analyser av atferd) og har relativt “nylig” opplevd drastiske miljøendringer (vi lever ikke lenger i det miljøet vi ble tilpasset til gjennom hundretusener av år; Sterelny og Griffiths 1999).

Ingen av delene betyr at det er umulig å bedrive sosiobiologi på arten mennesket, men det *kan* innebære at en del av resultatene som blir presentert om vår art, er forhastede konklusjoner.

Feminismens betydning for sosiobiologien

Dette temaet har jeg ikke satt meg veldig dypt inn i. Derfor begrenser jeg meg til en svært kort fremstilling. Den eneste diskusjonen jeg har kommet over som ble ført i et biologisk fagtidsskrift, er en kort rapport fra et symposium som ble holdt i Trondheim i 1997 (Cunningham og Birkhead 1997). Spørsmålet som tas opp, er: “what is meant by the ‘female

³ For ikke å gi inntrykk av at bare samfunnsvitere kan misforstå sosiobiologi: Igjen er to av de siterte (Nordal og Mayr) selv biologer, til og med evolusjonsbiologer.

perspective'. Is it the perspective of the female animal, the perspective of the female scientist, or both?" Konklusjonen blir at den vitenskapelige metode (dvs. falsifikasjonismen, når det gjelder realfag som biologi) er uavhengig av interesser, partitilhørighet, legninger, rasen eller kjønn til forskerne, at det altså ikke kan finnes noe "perspektive of the female scientist". Derimot påpeker forfatterne at det nok er tilfelle at hunndyrenes perspektiv har vært underrepresentert i forskningen.

Den første konklusjonen er jeg ganske skeptisk til, i og med at den vitenskapelige metode ikke bare dreier seg om testing av hypoteser, men også om å finne på eller sette frem hypoteser, som så kan testes. I dette første skrittet er det neppe helt uten betydning hvilket kjønn (eller partitilhørighet⁴ osv.) forskeren har.

Den andre konklusjonen derimot høres veldig interessant og viktig ut. Den utdypes i en leseverdig antologi, utgitt av Patricia Adair Gowaty (1997). Boken vier flere kapitler (del IV) til dette spørsmålet, som til dels er veldig illustrerende og tankevekkende. Konklusjonene til bidragsyterne spriker veldig – fra "det kan ikke finnes noen feministisk sosiobiologi, det er et oxymoron (selvmotsigelse)" til "atferdsbiologi generelt og sosiobiologi i særdeleshet kan dra stor nytte av både flere kvinnelige forskere og en større fokus på hunndyrene." Som det gikk frem av innlegget mitt så langt, er det kanskje ikke overraskende at jeg sympatiserer med det sistnevnte synet.

Diskusjon og konklusjon

Avslutningsvis skal jeg komme tilbake til noen av misforståelsene rundt sosiobiologien for å belyse deres betydning for samfunnsspørsmål enda en gang. Jeg var inne på at evolusjonsbiologer ikke er gendeterminister (Dawkins tar f.eks. klart avstand fra dette: 1981b, 1989: 200-1; jf. Maynard Smith 1997). Det dette betyr er bl.a. at den følgende konklusjonen ikke holder: "Det er på en måte naturlig at unge kvinner ødelegger kroppen sine, og at mange dør som følge av spiseforstyrrelser. [... D]ermed er

⁴ Evolusjonsbiologen og paleontologen Stephen Jay Gould f.eks. tror selv at hans marxistiske bakgrunn var medvirkende årsak til minst én av teoriene han kom på (Gould og Eldredge 1977: 146).

det liten vits i å satse på behandling av folk som rammes av spiseforstyrrelser” (Lønnå 1998). En akkurat like legitim konklusjon er: “Hvis det er naturlig at unge kvinner lider av spiseforstyrrelser, må vi satse enda mer på behandling av denne sykdommen.” “Naturlig” betyr i denne sammenheng bare at vi ikke kan forvente at genene våre rydder opp i problemet. Det er opp til oss.

Det samme kan sies om ESSer: Å fostre opp barn man ikke er i slekt med, istedenfor å få barn selv, er ikke “evolusjonsstabil”. Likevel er ikke adopsjon av den grunn umulig eller forkastelig, man kan bare ikke forvente at evolusjon frembringer adopsjon. Men hvorfor i all verden skal man bare velge atferdsmønstre som også evolusjonen kunne ha brakt frem?

Under foredraget mitt ble jeg spurt om jeg virkelig trodde at voldtekt var en tilpasning, eller en ESS. Jeg hadde brukt dette som eksempel i et tidligere innlegg (Sandvik 1998b) for å illustrere at selv de forskere som antar at voldtekt er en tilpasning, ikke rettferdiggjør voldtekt, men tvert imot vil bruke denne kunnskapen for å avverge voldtekter. Hypotesen er høyst omstridt også blant sosiobiologer (Seto 2000, Thornhill og Palmer 2000, Smith et al. 2001), og jeg kan ikke bidra verken fra eller til den faglige debatten. Det jeg lurer på er bare: Hvorfor er det så viktig for feminister å vite om voldtekt er en ESS? For spørsmålet om vi vil akseptere et samfunn der det forekommer voldtekt, er det fullstendig irrelevant om den er et evolusjonsstabil atferdsmønster eller ikke. Problemet er m.a.o. i mine øyne ikke sosiobiologiens resultater, men betydningen de tillegges av ikke-biologer.

I denne sammenheng vil jeg si at jeg synes det er en veldig farlig strategi å bekjempe sosiobiologiens resultater og samtidig godta de angivelig alternative resultatene som moralsk bindende. Med en slik strategi, som det også fantes flere eksempler på i vårens seminarrekke, maler man seg virkelig opp i et hjørne. Å forvrengte biologien slik at den passer med ens ideologi,⁵ for så igjen å underbygge ideologien med de påståtte resultatene, er ikke bare biologisme (se definisjonen oppe) – om enn med feministisk og ikke sexistisk fortegn –, men medfører også en stor

⁵ Feks. ”hunner velger faktisk sosiale og ikke aggressive hanner” (noe de selvfølgelig gjør i noen arter – men hva så?).

fallhøyde: Hvis det viser seg at ens tolkning av biologien og “naturlighet” faktisk var feil, står man der med “buksa nede”, fordi man selv var med på å underbygge forestillingen om at man bør oppføre seg “naturlig”. Jeg vil derfor på det sterkeste anbefale å konsentrere kreftene om misbruk av sosiobiologi, heller enn om dens resultater.

Referanser

- Broom, N. 1998 “The selfish gene: a crude and naive fabrication”, *Ecologist*, årg. 28, s. 23-28
- Cunningham, E. og T. Birkhead 1997 “Female roles in perspective”, *Trends in Ecology and Evolution*, årg. 12, s. 337-338
- Darwin, C. 1859 *On the origin of species by means of natural selection, or the preservation of favoured races in the struggle for life*, London: Murray [norsk oversettelse 1998 *Om artenes opprinnelse gjennom det naturlige utvalg eller de begunstigede rasenes bevarelse i kampen for tilværelsen*, Oslo: Dagens bøker]
- Dawkins, R. 1978 “Replicator selection and the extended phenotype”, *Zeitschrift für Tierpsychologie*, bind 47, s. 61-76
- Dawkins, R. 1981a “In defence of selfish genes”, *Philosophy (Cambridge)*, årg. 56, s. 556-573
- Dawkins, R. 1981b “Selfish genes in race and politics”, *Nature (London)*, bind 289, s. 528
- Dawkins, R. 1989 *The selfish gene*, 2. utg., Oxford: Oxford University Press [1. utg. 1976]
- Gould, S. J. og N. Eldredge 1977 “Punctuated equilibria: the tempo and mode of evolution reconsidered”, *Paleobiology*, årg. 3, s. 115-151
- Gould, S. J. og R. C. Lewontin 1979 “The spandrels of San Marco and the Panglossian paradigm: a critique of the adaptationist programme”, *Proceedings of the Royal Society of London, Series B, Biological Sciences*, bind 205, s. 581-598
- Gowaty, P. A. (red.) 1997 *Feminism and evolutionary biology: boundaries, intersections, and frontiers*, New York: Chapman & Hall
- Hume, D. 1740 *A treatise of human nature: being an attempt to introduce the experimental method of reasoning into moral subjects. Vol. III. Of morals*, London: Longman [optrykk 1978 Oxford: Clarendon]
- Lewontin, R. C. 1977 “Sociobiology – a caricature of Darwinism” i F. Suppe og P. D. Asquith (red.) *PSA 1976: proceedings of the 1976 biennial meeting of the Philosophy of Science Association*, East Lansing: Philosophy of Science Association
- Lønnå, E. 1998 “Det finnes alltid et gen”, *Klassekampen*, 16. april, s. 3
- Maynard Smith, J. 1997 “Commentary” i P. A. Gowaty (red.) *Feminism and evolutionary biology: boundaries, intersections, and frontiers*, New York: Chapman & Hall

- Mayr, E. 1997 "The objects of selection", *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, årg. 94, s. 2091-2094
- Midgley, M. 1979 "Gene-juggling", *Philosophy (Cambridge)*, årg. 54, s. 439-458
- Nordal, I. 1998 "Nye utfordringer i genenes tidsalder", *Klassekampen*, 7. mars, Magasin, s. 5
- Sandvik, H. 1998a "Hvor *egoistiske* er 'egoistiske' gener?", *Klassekampen*, 12. september, Magasin, s. 12-13 [også i T. Skaftnesmo og H. Sandvik (1998) "En tankeutveksling om darwinismen" i Steinerskolenes Fond for Pedagogisk Utvikling (red.) *Ariadne Årbok 1998*, Oslo: Ariadne]
- Sandvik, H. 1998b "Gener og kjønnsforskjellen", *Klassekampen*, 26. september, Magasin, s. 12-13
- Seto, M. 2000 "A natural history of rape [by Thornhill R & Palmer C T: book review]", *Animal Behaviour*, bind 60, s. 705-707
- Smith, E. A., M. Borgerhoff Mulder og K. Hill 2001 "Controversies in the evolutionary social sciences: a guide for the perplexed", *Trends in Ecology and Evolution*, årg. 16, s. 128-135
- Sterelny, K. og P. E. Griffiths 1999 *Sex and death: an introduction to philosophy of biology*, Chicago & London: University of Chicago Press
- Thornhill, R. og C. T. Palmer 2000 *A natural history of rape: biological bases of sexual coercion*, Cambridge: MIT Press
- Woltereck, R. 1909 "Weitere experimentelle Untersuchungen über Artveränderung, speziell über das Wesen quantitativer Artunterschiede bei Daphniden", *Verhandlungen der Deutschen Zoologischen Gesellschaft*, årg. 19, s. 110-173